

Gazdayka-Vasylyshyn I.B. Criminal legal description of negligent destruction or damage of property

The elements of the offense under the article 196 of the Criminal Code of Ukraine «Negligent destruction or damage of property» are analyzed in this article; dissociation of allied crimes is presented; arguments in favor of decriminalization of such action are offered.

Keywords: criminal law of Ukraine, crimes against property, negligent destruction or damage of property, decriminalization.

Йосипів А.О.

ДЕТЕРМІНАНТИ АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ-МАРГІНАЛІВ

УДК 343.915

Постановка проблеми. Злочинність серед підлітків-маргіналів як комплексна криміногічна проблема досліджена вкрай недостатньо. Розглядались лише окремі питання криміногічної характеристики особистості неповнолітніх маргіналів, а також деякі особливості причин вчинення ними злочинів. Комплексних же монографічних досліджень з цієї проблеми немає. У зв'язку з цим багато аспектів злочинності неповнолітніх маргіналів до теперішнього часу залишаються недостатньо або зовсім невивченими, що в кінцевому результаті не могло не позначитися негативно на організації боротьби з цим явищем, і, зокрема, на профілактичній роботі. Це, певною мірою, пояснюється відносно низькою питомою вагою цього виду злочинності як в злочинності неповнолітніх, так і в загальній злочинності, а також високою латентністю. Проте останнім часом ця проблема набула більшої актуальності, так як безпритульність дітей стала в нашій країні масовим явищем. Число дітей-маргіналів та їх криміналізація прибрали загрозливі масштаби.

Слід зазначити, що органами внутрішніх справ у 2010р. виявлено 226,6 тис. осіб, які вчинили злочини, з них – 6,2% (з числа виявлених осіб) – неповнолітні. За даними Державної судової адміністрації України, у 2010р. набрали законної сили вироки судів щодо 10,9 тис. неповнолітніх (на 27,2% більше, ніж у 2009р.).

За даними Держкомстату, у 2010р. в підрозділах кримінальної міліції у справах дітей перебувало на обліку: 4133 неповнолітніх, які не працювали і не навчались; 5756 – мали одного з батьків; 785 – не мали батьків; 1117 – проживали в школах інтернатах та дитячих будинках; 7669 – проживали в неблагополучних сім'ях; 1839 – систематично залишали сім'ї, школи – інтернати, дитячі будинки; 6435 – склонні до вчинення правопорушень, бродяжництва, жебрацтва; 2168- склонні до вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин.

Стан дослідження. Окрім питання, присвячені вивченю проблем маргінальності, маргінальної ситуації, маргінального статусу, маргінальної ролі, характеристик та типів, умов та стадій маргінальності присвятили свої роботи Е. Стоунквіст, Т. Веблен, Т. Шибустані, У. Самнер, А. Фарж, Б. Манчіні, М. Голдберг, Р. Мертон, а також вітчизняні радянські та пострадянські науковці Є. Стариков, Є. Ращковський, Б. Шапталов, В. Муляр, А. Атоян, З. Голенкова, О. Ігітханян, В. Шапінський, І. Казарінова, І. Прибиткова, І. Попова, О. Черниш, М. Черниш, Є. Головаха та інші.

У кримінологічній науці проблема маргінальності знайшла своє відображення в роботах В.М. Волосевича, А.Ю. Голодняк, В.М. Дрьоміна, М.В. Краснова, В.В. Лунєєва, Е.Ф. Побєгайлло, Є.В. Садкова, Р.Ф. Степаненко, О.М. Черниша, М.О. Черниш, О. Стрелкової та ін.

Виклад основних положень. Злочинність зазначененої категорії осіб має не тільки загальні риси, що відносяться як до злочинності неповнолітніх, так і до злочинності в цілому, а й свої особливості, внаслідок чого підлітки-маргінали потребують осо-блivих заходів профілактичного впливу. Як показує практика, заходи, що приймаються в галузі адміністративних, силових і ре-пресивних методів боротьби з цим асоціальним, криміногенним явищем зазвичай виявляються безрезультатними. Системи освіти та охорони здоров'я, наукові установи у зв'язку з українським мізерним фінансуванням, відсутністю спеціальних кадрів, нерозвиненою мережею і матеріально-технічною базою закладів не змогли швидко розробити і впровадити методи та засоби профілактики,

діагностики лікування та реабілітації дітей і підлітків з маргінальною середовищем.

Труднощі у попередженні втягнення неповнолітніх до організованої злочинної діяльності, у виправленні, зміні життєвих орієнтирів підлітків, відомі світовій практиці, погіршуються в наших умовах практично повною відсутністю досвіду спеціальної профілактичної діяльності даного напрямку.

Розглядаючи питання антигромадської поведінки підлітків з маргінального середовища, слід, перш за все, визначити, кого з підлітків слід відносити до маргіналів.

Підлітки - це неповнолітні, які перебувають у перехідному віці від дитинства до дорослості, тобто як правило, це особи від 12 до 18 років.

Однак об'єктом нашого дослідження є не всі підлітки, а підлітки з маргінального середовища. Маргінальне середовище - (від лат. *margo*, *marginis* - край) - це середовище, що існує за межею суспільства, утворена індивідами, викинутими з тих чи інших причин з соціуму. Маргінали є відображенням крайнього ступеня дезорганізації індивідуального способу життя, що зачіпає всі сфери життєдіяльності і проявляється в крайній нерозвиненості матеріальних умов існування, мінімальному рівні задоволення основних потреб, примітивному характері міжособистісних відносин у побутовій та дозвільній сferах, алкоголізації, наркотизації, використанні в якості джерела існування жебракування, промислу на звалищах, дрібних крадіжок, збирання пляшок, випадкових, майже завжди нелегальних, заробітків.

Ставши безпритульним, неповнолітній потрапляє ніби в соціальний вакум, він пориває практично будь-який зв'язок з нормальним середовищем. Для нього не існують закони, призначенні для звичайних громадян. Багато безпритульних підлітків зневажають прийняті усіма норми і правила, живуть за неписаними законами того суспільства, куди вони потрапляють, де заохочується, визнається те, що чуже людському суспільству, де своя мораль, своя правда, свої авторитети, наділені часом безмежною владою. Таким чином, маргінальне середовище саме по собі асо-

ціальне (позасоціальне) до підлітків з маргінального середовища ми відносимо безпритульних, тобто бездоглядних, що не мають місця проживання і (або) місця перебування [1, с. 26].

Ще в 20-і роки ХХ ст. П.І. Люблінський, говорячи про безпритульність, зауважив, що це тривала хвороба, що проходить кілька стадій або фаз свого розвитку [2, с. 45]. Початкову фазу цієї соціальної патології становить бездоглядність, а остаточний, уже вкрай запущений, що знаходиться на межі незворотності (marginal - англ. - граничний), стає безпритульність як така, що визначає положення самого неповнолітнього, його своєрідний соціальний статус, який він обирає за власним бажанням або в силу збігу будь-яких обставин.

Говорячи про розбіжності термінів «безпритульний» і «бездоглядний», А. М. Нечаєва зауважує, що між ними, безсумнівно, існує міцний зв'язок, оскільки, за загальним правилом, бездоглядність є сприятливим ґрунтом для безпритульності [3, с.57-59].

У свою чергу, говорячи про терміни «підліток-безпритульний» і «підліток-маргінал», на нашу думку, при практично повній синонімічності, між ними все ж таки існує певна різниця. Так, відмінною рисою, що дозволяє вважати підлітка безпритульним, є повне припинення будь-якого зв'язку з сім'єю (батьками і особами, що їх замінюють, родичами). На відміну від цього, підліток-маргінал може перебувати в маргінальному середовищі разом з сім'єю, наприклад, у випадку, коли жебрак бродяга «подорожує» зі своїми дітьми.

Інші ж детермінуючі ознаки підлітків-безпритульників і підлітків-маргіналів збігаються:

- відсутність власного житла, при цьому безпритульні (маргінали) легко переходят з місця на місце з різних причин: заради безпеки, щоб не замерзнуть, туди, де ситніше тощо);

- проживання в місцях, не призначених для людського житла, тобто там, де людина жити не може: на звалищах, в каналізаційних трубах, на незаселених горищах і підвалах, в вокзальних приміщеннях);

-
- добування засобів до існування способами, не визнаними в суспільстві, часто кримінально-караними (жебрацтво, крадіжки);
  - підпорядкування неписаним законам [1, с. 28].

Поведінка підлітків-маргіналів по своїй суті є асоціальною, починаючи від їх несанкціонованого місця перебування і невизначеного місця проживання, невизначеного роду занять, відсутності законних джерел існування, і до способів добування цих самих засобів до життя, які у маргінала не можуть бути легальні, так як ніхто не візьме безпритульного чи бродяг на законну роботу. Підлітки-маргінали риуються в баках зі сміттям, збирають порожні пляшки, крадуть, грабують п'яних, дівчатка-бродяжки займаються проституцією. При цьому кожен безпритульний-маргінал має об'єктивно конституційне право на житло, хоча реально це право, як і інші конституційні права, у нього не реалізовані.

Переважна більшість дітей випали з соціуму, ставши жертвами соціально-побутових проблем, злиднів, загальної невлаштованості, байдужості до них сім'ї, школи і держави. Потрапивши в маргінальне середовище, вони пристосовуються до нього і навколої дійсності будь-якими доступними способами і засобами, проявляючи при цьому часом винахідливість, але частіше вдаючись до обману, безсороності, різним прийомам. На питання: чи не соромно тобі обманювати людей, адже вони не винні в твоїх бідах - всі опитані нами підлітки висловлювалися з крайньою злістю і ненавистю до оточуючих.

Характерно, що за даними дослідження, одним з провідних мотивів вчинення злочинів підлітками з маргінального середовища після необхідності в задоволенні самих життєво-важливих потреб, у підлітків-маргіналів відзначалися такі специфічні неконструктивні мотиви, як досада, помста, злість, заздрість, ненависть (а не, наприклад, користь, патологічна жадібність, цілеспрямована агресія і ненависть).

Дитяча безпритульність - наслідок сучасної соціально-економічної та духовно-моральної ситуації в Україні, яка характеризується нарощанням соціального неблагополуччя сімей, падінням їх життєвого рівня, дистанціюванням школи від дітей з важкою

долею, криміналізацією середовища. Дитяча безпритульність росте на фоні глибокої економічної, що триває не один рік, кризи, матеріального становища всіх верств населення, що постійно погіршується, росту алкоголізації дорослого та дитячого населення, краху традиційних загальнолюдських моральних цінностей. Повна безконтрольність з боку батьків, їх байдужість, педагогічна безграмотність сприяють тому, що неповнолітні до пізнього часу безцільно тиняються по вулиці, призываються до спиртного, вчиняють різні правопорушення [4, с. 27].

Багато підлітків стають жертвами сексуального насильства, яке порушує психіку дитини, негативно відбувається на розвитку його особистості, призводить до всепоглинаючої думки про безперспективність життя. Причому тільки одна третина дітей зазнають насильства з боку сторонніх осіб. У 2/3 випадків діти стають жертвами внутрішньо сімейного сексуального насильства з боку родичів (батька, брата) або фактичних вихователів (вітчима, співмешканця матері). Жертвами інцесту стають як зовсім маленькі діти (1,5-5 років), так і дівчата 13-17 років. У ряді випадків сексуальні зазіхання з боку батьків продовжувалися протягом декількох місяців або навіть років. І, коли терпінню приходить кінець, дитина рятується втечею на вулицю від душевних і фізичних страждань.

Серед підлітків-маргіналів є і нечисленна група «добровольців». За результатами досліджень Голодняк А. Ю. опитування понад семисот неповнолітніх маргіналів, 11 з них були вихідцями з цілком забезпечених сімей. Так, деякі підлітки буквально «задихаються» в провінційній, сільській буденності або «маються», не знаючи, куди себе подіти, і тікають з дому в пошуках пригод. Існує точка зору, що для певної категорії людей небезпека є життєвою потребою, які прагнуть до неї і в боротьбі з нею знаходить найбільшу радість і сенс життя.

Висновки. Злочинність підлітків з маргінального середовища як різновид підліткової і маргінальної злочинності має свої особливості і є самостійним об'єктом кримінологічного вивчення. В умовах соціальних, економічних і політичних перетворень,

що відбуваються в суспільстві злочинність серед підлітків-маргіналів характеризується в останні роки негативними якісними і кількісними змінами, що актуалізує проблеми комплексного вивчення процесів, що відбуваються в маргінальному середовищі.

На криміналізацію неповнолітніх маргіналів вирішальний вплив чинять негативні фактори маргінальної середовища. Безпосереднє соціальне оточення підлітків-маргіналів відрізняється підвищеною криміногенною характеристикою. Антигромадська поведінка підлітків не завжди безпосередньо пов'язана з його перебуванням в маргінальному середовищі. Входження підлітка в маргінальне середовище лише посилює дефекти його морального розвитку.

Особливості злочинності підлітків-маргіналів, її причинного комплексу, а також особливості особистості неповнолітніх маргіналів обумовлюють і специфіку системи заходів попередження їх злочинної поведінки. Профілактика криміналізації підлітків з маргінальною середовищем повинна бути спрямована на нейтралізацію субкультурної соціалізації. Для цього необхідний пошук нових організаційних форм роботи та поліпшення вже наявних. Основними напрямками профілактики асоціальної поведінки підлітків-маргіналів повинні стати психолого-педагогічні та організаційно-правові.

1. Голодняк А.Ю. Криминологические особенности антиобщественного поведения подростков из маргинальной среды и предупреждение совершаемых ими преступлений: дис. ... к. ю. наук.: 12.00.08 / А.Ю. Голодняк. - М., - 2003. – С. 206
2. Люблинский П.И. Борьба с преступностью в детском и юношеском возрасте (Социально-правовые очерки). / П.И. Люблинский М., 1923.
3. Нечаева А.М. Детская беспризорность - опасное социальное явление / А.М. Нечаева // Государство и право, 2001, №6, с.57-59.
4. Станиславова И.Л., Скачкова Л.К. Современная семья и внутренний мир ребенка. Психология и педагогика детства. Тезисы докладов и сообщений III международной конференции «Ребенок в современном мире». / И.Л. Станиславова. - СПб., 1996. С. 27.

Йосипів А.О. Детермінанти асоціальної поведінки підлітків-маргіналів

Досліджується питання підлітків маргіналів, визначення як загальних рис злочинності неповнолітніх, так і особливості злочинності цієї категорії осіб, ви-

значається поняття підліткової маргінальності, співвідношення понять «підліток-безпритульний» та «підліток - маргінал», з'ясовуються детермінуючі ознаки підлітків-безпритульників і підлітків-маргіналів.

Ключові слова: підліток-маргінал, підліток-безпритульний, детермінанти, заходи профілактичного впливу, асоціальна поведінка.

Йосипів А.А. Детермінанти асоціального поведіння подростков-маргиналов

Исследуется проблема подростков-маргиналов, определяются как общие черты преступности несовершеннолетних, так и особенности преступности этой категории лиц, определяется понятие подростковой маргинальности, соотношение понять «подросток-бездомный» и «подросток-маргинал», уясняются детерминирующие признаки подростков-бездомных и подростков-маргиналов.

Ключевые слова: подросток-бездомный, подросток-маргинал, детерминаанты, меры профилактического влияния, асоциальное поведение.

Yosypiv A.O. Determinants of antisocial behavior of marginal teenagers

The question marginalized teenagers, identified as the common features of juvenile delinquency and crime characteristics of this category of persons defined concepts teenage marginality, the ratio of the terms «homeless teen» and «teen - marginal», might the determining characteristics of adolescent homeless children and adolescent marginals.

Keywords: teen-margin, homeless teen, determinants, preventive measures influence antisocial behavior.

Йосипів Ю.Р.

ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ

УДК 343.85

Постановка проблеми. Економічна злочинність у широкому розумінні включає в себе злочини, що вчиняються в сфері відносин власності, господарсько-економічної діяльності, порушення посадовою особою своїх обов'язків, що завдали шкоди економічним інтересам державних і колективних підприємств, в сфері економічної безпеки.

Крім того, занадто високий рівень латентної злочинності у сфері економічної діяльності утруднює оцінку її реального стану. А якщо врахувати, що лише 1/3 кримінальних справ про злочини у сфері економічної діяльності доходить до судового розгляду, то можна зробити висновок, що держава проти цього виду злочинів